

force many artists to prioritize commercially viable projects over experimental or personal work. This balance between financial necessity and creative freedom highlights the resilience and adaptability of Ukrainian artists.

The Novelty of This Study activity of Ukrainian artists in the current transformative period. Unlike prior studies that focus on isolated aspects such as digitalization or war, this research provides a holistic examination of historical, economic, technological, and wartime factors that influence artistic practices. The study also underscores the role of art as a form of cultural resistance and documentation during times of war, illustrating its capacity to address global audiences and contribute to international solidarity with Ukraine.

The Research Methodology The research methodology combines qualitative and quantitative approaches to ensure a comprehensive understanding of the subject matter. Content analysis was conducted on academic publications, media reports, and cultural policy documents related to the state of artistic activity in Ukraine. Case studies of successful artists and artistic collectives, such as *Kalush Orchestra*, *Go_A*, *DakhaBrakha*, and *ONUKA*, provided insights into their strategies for integrating national traditions with global trends. Comparative analysis was employed to evaluate changes in artistic themes and methods before and during the Russian-Ukrainian war. Additionally, interviews and surveys were conducted with artists, festival organizers, and cultural policymakers to obtain firsthand perspectives on current challenges and opportunities.

The Practical Significance of This Study. The practical significance of this study lies in its ability to inform cultural policy, support mechanisms, and strategic planning for Ukraine's artistic sector. Firstly, the study highlights the need for state support through funding initiatives, grants, and cultural diplomacy programs to promote Ukrainian art internationally. Secondly, it underscores the importance of enhancing digital skills among artists to effectively engage with global audiences and compete in the digital art market. Thirdly, the research demonstrates the role of cultural diplomacy as a means of promoting Ukrainian cultural identity and raising international awareness about the war. It also emphasizes the necessity of developing frameworks to support displaced artists by creating sustainable creative hubs that offer resources, networking opportunities, and platforms for showcasing their work. Finally, the study encourages initiatives that preserve and promote Ukrainian cultural heritage, ensuring that artistic achievements during this challenging period have a lasting impact on the global cultural landscape. In conclusion, this research serves as a valuable resource for cultural policymakers, creative industries, and international organizations. It provides actionable recommendations for fostering resilience, innovation, and cultural sustainability within Ukraine's artistic community, reinforcing the role of art as a driver of national identity and global engagement.

Key words: cultural heritage, economic development, natural resources, ecotourism, conservation, spiritual guidelines, folk art, historical monuments, community engagement.

Надійшла до редакції 22.11.2024 р.

УДК: 111.852:791.43

ПАРАКАТЕГОРІЙ НОНКЛАСИЧНОЇ ЕСТЕТИКИ В АВТОРСЬКОМУ КІНО : ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Софія Балацко – Керівник соціокультурних проєктів
ГО «Центр суспільного розвитку та ініціатив»
<https://orcid.org/0009-0002-9541-2974>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.924>
Sofika.becker13.09@gmail.com

Досліджено багатогранність естетики як філософської дисципліни, її трансформацію в умовах неklasичного підходу та застосування в авторському кіно. Особливу увагу приділено аналізу паракатегорій неklasичної естетики, таких як гармонія-хаос, прекрасне-потворне, піднесене-низьке, які дозволяють по-новому інтерпретувати естетичний досвід у сучасному мистецтві. Авторське кіно розглянуто як унікальний феномен, що поєднує індивідуальне художнє бачення режисера з філософськими концепціями, створюючи нові форми естетичного вираження. На прикладі творчості Ларса фон Трієра та Квентіна Тарантіно проаналізовано як режисери переосмислюють традиційні категорії естетики, інтегруючи їх у складні емоційні та сенсорні наративи. *Методологія дослідження* базується на міждисциплінарному підході, що включає філософський аналіз, історико-культурний контекст та естетичну критику. Виявлено, що неklasична естетика сприяє інтеграції мистецтва в повсякденне життя, руйнуючи традиційні межі між високим і низьким, комічним і трагічним, професійною та аматорською творчістю. *Практичне значення роботи* полягає в можливості використання отриманих результатів у галузях естетики, культурології, кінознавства та мистецької освіти. Авторське кіно представлено як дієвий інструмент дослідження сучасного світу, що дозволяє краще зрозуміти культурні, соціальні та філософські аспекти через призму естетичного досвіду.

Ключові слова: естетика, авторське кіно, неklasична естетика, паракатегорії, гармонія-хаос, прекрасне-потворне, філософія мистецтва.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Сучасне авторське кіно, як самостійний феномен візуального мистецтва, є багатограним культурним явищем, що активно відображає складність і динаміку соціокультурних змін. У ньому знайшли відображення нові естетичні підходи, що базуються на філософських ідеях постмодернізму, постструктуралізму та феноменології. У цьому

контексті виникає необхідність осмислення ключових категорій естетики, які підлягають переосмисленню відповідно до вимог сучасності. Нонкласична естетика, що виходить за межі традиційних уявлень про гармонію, порядок та красу, пропонує новий спосіб інтерпретації мистецтва, який акцентує на фрагментарності, поліфонічності, антиномічності та плинності. Ці явища особливо помітні в авторському кіно, де режисерська індивідуальність створює унікальні художні світи, що суперечать класичним канонам.

Проте системне дослідження цих процесів у контексті так званих «паракатегорій» нонкласичної естетики залишається недостатньо розвиненим у сучасному кінознавстві. Актуальність дослідження зумовлена кількома факторами. Авторське кіно дедалі частіше стає об'єктом не лише естетичного, але й культурологічного, філософського та соціального аналізу, оскільки воно відображає зміну парадигм сприйняття мистецтва в епоху постмодернізму.

Також існує потреба у визначенні нових категорій естетики, які адекватно пояснюють процеси руйнації традиційних форм і створення нових кінематографічних практик. По-третє, актуальність обумовлена розвитком наукових підходів, що інтегрують філософські та семіотичні методи для аналізу кіномови. Дослідження паракатегорій нонкласичної естетики в авторському кіно дозволяє простежити, як сучасні режисери переосмислюють класичні естетичні принципи і створюють нові способи вираження художньої ідеї. Це не лише розширює розуміння кінематографа як мистецтва, але й пропонує нові методологічні підходи для аналізу фільмів, що функціонують у межах естетичної і культурної динаміки ХХІ століття.

Огляд останніх досліджень та публікацій. Аналізуючи останні дослідження в галузі естетики, можна виокремити кілька ключових тенденцій і напрямів, які визначають сучасний дискурс у цій сфері. Починаючи з праці Т. Андрущенко «Естетика: навчальний посібник для педагогів» [1], в якій наголошується на інтеграції естетичних категорій у педагогічний процес. Авторка звертає увагу на важливість виховання естетичної свідомості серед молоді, акцентуючи на міждисциплінарному підході до естетичного виховання. Це видання формує базу для подальшого розвитку естетики як частини гуманітарної освіти. В. Бліхар у своїй праці «Етика та естетика» [2] пропонує структурований підхід до поєднання етики й естетики, досліджуючи при цьому зв'язок між моральними й естетичними цінностями, підкреслюючи їхню роль у формуванні соціальної гармонії. Автор звертає увагу на сучасні виклики, що постають перед етично-естетичним вихованням у суспільстві глобалізації. У статті О. Мухи «Формування неklasичних категорій естетики для оцінювання сучасного мистецтва» [9] розглядається ідея застосування неklasичних категорій для аналізу сучасного мистецтва. Авторка наголошує, що класичні естетичні концепції потребують перегляду в контексті постмодерністських підходів, які враховують динамічність і різноманітність культурних практик. Питання трансформації освітніх стратегій у неklasичній естетиці детально розглянуті у праці О. Павлової «Трансформація освітніх стратегій у неklasичній естетиці» [10], в якій досліджується вплив неklasичної філософії на естетику та пропонуються нові моделі освітньої діяльності, що враховують суб'єктивність естетичного досвіду. Також варто відзначити внесок В. Скурагівського у дослідження екранного мистецтва як важливого елемента сучасної естетики. У роботі «Екранні мистецтва у соціокультурних процесах ХХ століття» [11] автор аналізує вплив кінематографа на формування естетичних стандартів і соціальних цінностей. Крім того, значну увагу сучасна естетика приділяє взаємозв'язку естетичного та неестетичного, про що йдеться у роботі Ф. Сіблі «Aesthetic and Non-Aesthetic» [14], автор якої досліджує межі між цими двома категоріями, аналізуючи як вони впливають на сприйняття мистецтва. Важливою є роль енциклопедичних джерел, таких як «Естетика» з Енциклопедії Сучасної України, що слугує теоретичною основою для дослідників. Вона систематизує ключові категорії, напрямки і проблеми естетики в контексті української культури.

Отже, сучасні дослідження естетики демонструють багатовекторність її розвитку. Наука все більше інтегрує міждисциплінарний підхід, збагачуючи свою теоретичну базу новими категоріями і методами. Особливий акцент ставиться на зв'язок естетики з етикою, соціологією та мистецтвознавством, що відповідає викликам сучасного світу.

Метою статті є визначення та теоретичне обґрунтування паракатегорій нонкласичної естетики в авторському кіно, а також аналіз їхньої ролі у формуванні нових естетичних принципів кінематографа. Це передбачає дослідження характерних рис і механізмів переосмислення класичних естетичних категорій, зокрема гармонії, трагічного, піднесеного, через призму філософських концептів постмодернізму та постструктуралізму, а також аналіз впливу цих паракатегорій на кіномову й художні рішення авторського кіно.

Виклад основного матеріалу. Естетика є багатогранною філософською дисципліною, що досліджує красу, сенсорне сприйняття та художнє вираження. Її основне завдання полягає у формулюванні складних суджень про мистецтво, розумінні цінності краси та її ролі у формуванні

чуттєвої культури людини. На сучасному етапі розвитку філософської думки естетика трактується як дослідження досконалості й краси, що охоплює широкий спектр тем: від мистецького аналізу до осмислення сутності людського досвіду. Естетика інтегрує два ключові компоненти: вивчення природи естетичного сприйняття та аналіз художньої діяльності. Перший компонент досліджує такі категорії як прекрасне, трагічне, комічне, а також смак, емоції й ідеали. Другий зосереджується на художніх починаннях людини, вивчаючи жанри, стилі, природу таланту та специфіку творчого процесу. Взаємозв'язок цих компонентів створює основу для розуміння естетики як комплексної науки, що аналізує як ціннісне ставлення людини до дійсності, так і її мистецьку активність [6].

Історія розвитку естетики відображає прагнення поєднати ці два аспекти. У рамках філософської традиції її трактували як «науку про прекрасне», «науку про гармонію» або «науку про закони художнього розвитку». Визначення терміну «естетика» має коріння у грецькому слові «*aisthētikós*» – «чуттєвий», однак важливими є також такі терміни як «*aisthēsis*» і «*aisthanomai*», що підкреслюють роль відчуттів і сенсорного сприйняття у формуванні ставлення до об'єктів. Корені естетики сягають Стародавньої Греції. Сократ розглядав красу як нерозривно пов'язану з доброчесністю й істиною, підкреслюючи її моральний вимір [15]. Платон у своїх роботах, зокрема таких, як «Симпосій» і «Федр», трактував красу як частину світу Ідей [8]. Він вважав, що краса є божественним принципом, що проявляється у світі через гармонію і порядок. Центральним поняттям його естетики була Ідея краси, що пронизує природу, суспільство і мистецтво. Арістотель у «Поетиці» запропонував концепцію «мімезису» (наслідування реальності), підкреслюючи роль мистецтва у формуванні духовного і соціального досвіду. Він визначав красу як об'єктивну якість, що поєднує гармонію, міру та цілісність. Теорія катарсису Арістотеля стала основою для аналізу впливу трагедії на глядача [5].

У Новий час естетика отримала статус окремої науки, коли І. Кант увів поняття «безкорисливості» естетичного судження, наголошуючи, що краса не залежить від користі чи функціональності. Г. В. Ф. Гегель розглядав мистецтво як форму духовного розвитку, що дозволяє людині пізнати абсолютний дух. XIX і XX століття стали періодом динамічного розвитку естетики. Мислителі цього часу, зокрема К'єркегор, Шопенгауер, Ніцше акцентували увагу на ірраціональних аспектах естетичного досвіду, а модерністські й постмодерністські тенденції підкреслили суб'єктивність сприйняття. Разом із тим домінування позитивізму в естетиці зосередило увагу на емпіричних дослідженнях сприйняття та уяви, хоча це призвело до втрати класичних критеріїв досконалості. Класична естетика, зокрема традиція реалізму, що сягає корінням у німецьку філософію та мистецькі практики XIX століття, зберігає актуальність. Реалізм розглядається як засіб аналізу соціальних і психологічних явищ через мистецьке вираження. Естетика, як інтегративна дисципліна, продовжує розширювати свої межі, поєднуючи філософські, соціальні й культурологічні аспекти. Вона залишається важливим інструментом для розуміння мистецтва, людського досвіду та їхньої взаємодії [1].

Сучасна естетика є важливою складовою філософії, що поєднує теоретичні та практичні аспекти, досліджуючи взаємодію мистецтва з культурою, суспільством та особистим досвідом. Її предметом є інтерпретація, критика та аналіз форм мистецтва, від традиційних (живопис, література, музика) до сучасних (кіно, цифрові медіа). Естетика також охоплює неklasичні форми художнього вираження, розширюючи уявлення про красу та кидаючи виклик традиційним нормам. Особливий акцент робиться на зв'язках між естетичними і моральними судженнями. Термін «естетика» запровадив у XVIII столітті О. Баумгартен, визначивши її як «теорію чуттєвого сприйняття». З часом вона стала самостійною галуззю, зосередженою на «філософії краси» та мистецтва. Естетичний досвід є результатом сприйняття, що включає емоції, переживання та задоволення. Це поняття охоплює оцінку категорій, таких як прекрасне, трагічне, комічне й піднесене. Естетика аналізує принципи мистецької творчості, процеси художньої рецепції, естетичні судження та смаки. Основними категоріями естетики є прекрасне і потворне, трагічне і комічне, форма і зміст. Вона також використовує поняття для деталізації цих категорій, зокрема гармонійний, чарівний, відразливий тощо [2].

Ця наука тісно пов'язана з філософією, психологією, соціологією та мистецтвознавством. Вона виконує світоглядну, когнітивну, виховну та методологічну функції. Світоглядна формує уявлення про мистецтво, когнітивна пояснює закони естетичних явищ, виховна сприяє розвитку смаків і ідеалів, а методологічна пропонує інструменти для аналізу. Естетика є важливою частиною сучасного суспільства, впливаючи на мистецтво, дизайн, архітектуру, освіту та культуру. Вона допомагає усвідомлювати важливість краси, розвивати естетичну свідомість і збагачувати духовний світ людини. Як систематична наука, естетика продовжує розширювати свої межі, залишаючись ключовою для розуміння взаємозв'язків між мистецтвом, людиною і суспільством [4].

Сучасна неklasична естетика виникла в умовах соціальних і культурних трансформацій, спричинених становленням індустріального суспільства, секуляризацією та поступовим розривом із

традиційними формами соціальних зв'язків. Ці процеси змінили характер культурної взаємодії, що раніше ґрунтувався на єдності моральних, естетичних і соціальних цінностей. У некласичній естетиці цілісність гармонії класичної епохи поступилася місцем новим формам вираження, які відображають динамічний, фрагментарний і конфліктний характер сучасного світу. З утвердженням капіталістичних відносин і секуляризацією західноєвропейської цивілізації відбувся перегляд традиційної ієрархії цінностей, заснованої на релігійних і моральних засадах. Розрив між особистістю і соціальними зв'язками зробив товарний обіг основним механізмом взаємодії, а людські відносини набули матеріалізованого і формалізованого вигляду. Мистецтво перетворюється на автономну сферу, а художній твір стає продуктом індивідуальної творчості, що виражає унікальність уяви автора. Такий підхід відповідає ідеям трансцендентальної естетики, яка підкреслює некорисливість і цілісність художнього об'єкта як самоцілі. Некласична естетика, що сформувалася в романтичних теоріях, відходить від принципів класичної епохи, що спиралася на логоцентризм і прагнення до єдності. Вона заперечує універсальність категорій краси та гармонії, що були основою класичної естетики, і вважає їх лише одним із можливих аспектів естетичного досвіду. Некласична естетика розглядає естетичне як конфлікт і суперечність, а не як гармонію. Вона відмовляється від традиційного розділення естетичних і філософських дисциплін, пропонуючи міждисциплінарний підхід, що поєднує методи соціології, антропології, психології й філософії [10].

Важливим аспектом некласичної естетики є перегляд суб'єкт-об'єктного протиставлення, характерного для класичної філософії. Відмова від бінарного мислення дозволяє переосмислити традиційні уявлення про авторство і творчість. Ідея «смерті автора», запропонована Р. Бартом, підкреслює, що сенс твору створюється у взаємодії між текстом і його читачем або глядачем, що ставить під сумнів традиційне розуміння естетики як автономної сфери. Некласична естетика також заперечує концепцію універсальної краси, що панувала в класичній традиції, і зосереджується на переосмисленні традиційних категорій. Гармонія більше не є виключно позитивною якістю, а хаос стає важливою складовою естетичного досвіду. Категорія прекрасного розширюється до включення абсурду, відрази та шоку, які раніше сприймалися як потворне. Піднесене більше не протиставляється буденному, а низьке може досягати рівня піднесеного. Комічне і трагічне співіснують у межах одного художнього твору, створюючи багатогранний емоційний досвід. Особливу роль у формуванні некласичної естетики відіграв авангард, який став реакцією на позитивізм і реалізм у мистецтві. Він був відповіддю на культурно-цивілізаційні зміни, спричинені науково-технічним прогресом. Авангард прагнув зруйнувати традиційні системи цінностей і естетичні норми, акцентуючи увагу на інноваціях. Цей рух відзначався протестом проти консерватизму, академізму і реалізму, що сприяло створенню нових форм художнього вираження. Авангард став основою для розвитку модернізму та постмодернізму, які інтегрували його принципи в сучасну художню практику [14].

Некласична естетика також сприяла інтеграції мистецтва у повсякденне життя, розмиваючи межі між професійною і аматорською творчістю. Естетизація середовища, дизайну, моди й реклами стала невід'ємною частиною сучасного світу. Такий підхід акцентує увагу на інтерактивності художнього досвіду, залучаючи глядача чи читача до процесу створення сенсу твору [3].

Отже, некласична естетика є багатогранною дисципліною, що виходить за межі традиційного уявлення про красу й мистецтво. Вона інтегрує елементи різних філософських, культурних і художніх традицій, переосмислюючи усталені категорії і створюючи нові підходи до розуміння мистецтва. Це дозволяє не лише краще зрозуміти сучасну культуру, а й сприяє більш глибокому усвідомленню людського досвіду та його естетичних вимірів.

Паракатегорії в некласичній естетиці являють собою новаторські концептуальні утворення, які розширюють і переосмислюють традиційні естетичні категорії, зокрема гармонію, хаос, прекрасне, потворне, піднесене, низьке, комічне і трагічне. Ці утворення покликані врахувати складність і багатогранність сучасного світу, його фрагментарність і динамічність. Вони відображають трансформацію естетичних понять, пристосовуючи їх до реалій, які не завжди піддаються традиційній класифікації чи оцінці [7].

Традиційно гармонія асоціювалася з порядком, симетрією, рівновагою та цілісністю. У некласичній естетиці гармонія співіснує з хаосом, що стає значущою складовою естетичного досвіду. Хаос, як вияв дисгармонії, відображає фрагментацію, конфлікт і нестабільність, які часто характеризують сучасну реальність. Паракатегорія гармонії-хаосу формує нове розуміння краси як процесу взаємодії впорядкованості та безладдя. Наприклад, у сучасному мистецтві гармонія може бути досягнута через баланс хаотичних елементів. Прекрасне в некласичній естетиці більше не сприймається виключно як досконалість чи ідеал. Паракатегорія прекрасного-потворного підкреслює багатогранність естетичних відчуттів, визнаючи привабливість у формах, які раніше вважалися відразливими або неприйнятними. Потворне може бути цікавим і виразним, викликаючи емоційний відгук і стимулюючи роздуми. Наприклад, образи жорстокості або абсурду в сучасному мистецтві часто викликають естетичний інтерес

і змушують глядача переосмислювати свої уявлення. Піднесене традиційно асоціювалося з величчю, масштабністю та потужністю, тоді як низьке уособлювало буденність і посередність. Некласична естетика об'єднує ці поняття в паракатегорію, що стирає межі між високим і низьким. У сучасному мистецтві звичайні явища можуть набувати піднесеного значення, а піднесене проявлятися у буденному. Наприклад, фотографія звичайного міського пейзажу може сприйматися як піднесене, якщо вона передає глибокий емоційний чи концептуальний зміст. У неklasичній естетиці комічне і трагічне більше не розглядаються як окремі категорії, а інтегруються в паракатегорію, що відображає складність людського досвіду. Це дозволяє одночасно викликати сміх і сльози, демонструючи парадокси життя. Наприклад, сучасна драма чи фільм може містити елементи як трагедії, так і гумору, створюючи багатогранний емоційний ефект. Паракатегорії неklasичної естетики також включають нові поняття, такі як абсурд, шок, ентропія і хаос, які раніше не входили до класичних естетичних концепцій. Абсурд і шок стають засобами пробудження свідомості і руйнування усталених естетичних норм. Наприклад, у перформансах або інсталяціях художники часто використовують ці елементи для створення гострих, провокаційних естетичних переживань. Суттєвою рисою паракатегорій є їхня динамічна природа. Вони не мають сталих меж і змінюються залежно від культурного контексту, емоційного стану сприймача чи особливостей художнього твору. Інтерактивність стає важливим аспектом, де глядач не лише сприймає естетичний об'єкт, а й активно бере участь у створенні сенсу, що робить процес естетичного досвіду гнучким і багатовимірним. Паракатегорії неklasичної естетики відображають глибокі соціокультурні зміни, які відбулися у XX-XXI ст. Вони сприяють розширенню уявлень про мистецтво, красу і естетичний досвід, дозволяючи враховувати складність і неоднозначність сучасного світу. Завдяки цим концептуальним утворенням мистецтво і естетика стають інструментами осмислення динамічної реальності, стимулюючи інтелектуальну і емоційну взаємодію між митцем, твором і глядачем [9].

Авторське кіно представляє унікальний феномен кінематографу, де режисер виконує роль центральної творчої сили, що формує художнє бачення та ідейний зміст фільму. Це підхід, що перевищує межі звичайного кіновиробництва, створюючи концептуальні основи для розуміння мистецтва через його паракатегорії. Ці утворення розкриваються у творах таких видатних авторів, як Ларс фон Трієр і Квентін Тарантіно [11].

Фільми Ларса фон Трієра демонструють вишукану взаємодію гармонії та хаосу. У його трилогії «Європа» гармонія наративу співіснує з хаотичними, емоційно насиченими візуальними образами, які провокують глядача до філософського осмислення дійсності. Наприклад, у «Елементі злочину» (1984 р.) холодний, впорядкований світ кримінального розслідування контрастує з внутрішнім хаосом персонажів, що підкреслює амбівалентність людського існування. Це є прикладом переосмислення традиційних категорій, які в авторському кіно фон Трієра виявляють нові смислові горизонти [12].

Квентін Тарантіно переосмислює поняття прекрасного та потворного, інтегруючи їх у власний стиль. У фільмі «Кримінальне чтиво» (1994 р.) він порушує традиційні естетичні канони, перетворюючи сцени насильства у філософські роздуми. Потворне у його творчості несе красу через глибокі діалоги та багатшарову драматургію. Саме це створює паракатегорію прекрасного-потворного, яка надає його фільмам унікального звучання, що змушує глядача шукати істину за межами звичних естетичних норм [13].

У творчості обох режисерів спостерігається тенденція стирання меж між піднесеним і низьким. Ларс фон Трієр у «Догвілі» (2003 р.) створює мінімалістичні декорації, які підкреслюють піднесеність людських переживань навіть у буденному середовищі. Натомість Тарантіно у своїх фільмах виводить буденні явища на рівень піднесеного, роблячи їх центральними елементами наративу. Комічне і трагічне часто переплітаються у творчості Тарантіно. У його «Скажених псах» (1992 р.) гумористичні діалоги контрастують із жорстокими сценами, створюючи парадоксальну емоційну атмосферу. Фон Трієр, у свою чергу, у «Танцюристці в темряві» (2000 р.) досягає глибокого драматичного ефекту через трагічність долі героїні, яка супроводжується меланхолійною музикою, що формує надзвичайно емоційний зв'язок із глядачем. Фільми Ларса фон Трієра та Квентіна Тарантіно перетворюють традиційні категорії естетики, впроваджуючи динамічність і багатогранність, що характерні для неklasичної естетики. Гармонія стає процесом, хаос – джерелом творчості, прекрасне й потворне інтегруються у складну естетичну єдність, а піднесене і низьке створюють нові рівні взаємодії з глядачем. Паракатегорії авторського кіно сприяють розширенню уявлень про естетику як процес, що включає глибокий емоційний і сенсорний досвід. Творчість фон Трієра і Тарантіно доводить, що авторське кіно є не лише засобом художнього вираження, але й важливим інструментом дослідження сучасного світу через призму філософських і соціальних питань. Ці фільми дають змогу глядачеві поринути у складний світ авторських концепцій, відкриваючи нові грані людського досвіду.

Висновки. Естетика є багатогранною філософською дисципліною, що досліджує красу, сенсорне сприйняття та мистецтво, інтегруючи філософські, соціальні й культурні аспекти. Вона слугує

інструментом аналізу як ціннісного ставлення людини до дійсності, так і її мистецької активності. Сучасна неklasична естетика, що виникла в умовах соціальних і культурних трансформацій, відходить від класичних уявлень про гармонію, красу й піднесене, пропонуючи новаторські концепти, такі як гармонія-хаос, прекрасне-потворне, піднесене-низьке. Ці поняття відображають фрагментарність, конфліктність і динамічність сучасного світу, що потребує переосмислення традиційних естетичних норм. Авторське кіно, як унікальний феномен кінематографу, є вираженням цих неklasичних естетичних принципів. У цьому напрямку режисери виступають центральними творчими фігурами, які формують не лише художнє бачення, а й філософське осмислення сучасності. Творчість Ларса фон Трієра та Квентіна Тарантіно демонструє, як традиційні естетичні категорії можуть інтегруватися та трансформуватися. Некласична естетика й авторське кіно відображають глибокі соціокультурні зміни, що характеризують сучасний світ. Вони не лише розширюють уявлення про мистецтво й красу, а й формують нові підходи до розуміння людського досвіду. Творчість фон Трієра й Тарантіно демонструє, як авторське кіно може стати інструментом дослідження сучасності, залучаючи глядача до складного й багатовимірного діалогу між митцем, твором і аудиторією. Це підтверджує, що естетика й авторське кіно є не лише засобами художнього вираження, але й потужними філософськими інструментами для пізнання світу.

Список використаної літератури та джерел

1. Андрущенко Т. І. Естетика: навч. посіб. для педагогів. Київ : «МП Леся», 2014. 613 с. URL: <http://www.npu-etestet.com.ua/wp-content/uploads/Posibnik.pdf> (дата звернення: 18.12.2024).
2. Бліхар В. С. Етика та естетика: навч.-метод. посіб.. Львів: ПП «Арал», 2018. 204 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/551/1/етика%20та%20естетика%202018.pdf> (дата звернення: 18.12.2024).
3. Волков А. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври. 2001. 636 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Volkov_Anatolii/Leksykon_zahalnoho_ta_porivnialnoho_literaturoznastva/ (дата звернення: 18.12.2024).
4. Естетика. Енциклопедія Сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-18028> (дата звернення: 18.12.2024).
5. Кубова Й., Тен Б. Поетика Арістотеля. Пам'ятки естетичної думки. Київ : Мистецтво, 1967. 142 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle/Poetyka_vyd_1967.pdf.
6. Левчук Л. Т., Панченко В. І., Оніщенко О. І. Естетика. Київ : Центр навч. літ., 2010. 520 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Levchuk_Larysa/Estetyka.pdf (дата звернення: 17.12.2024).
7. Левчук Л. Категорії естетики. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Ін-т філософії ім. Г. Сковороди НАН України. Київ : Абрис, 2002. 742 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011096> (дата звернення: 18.12.2024).
8. Мовчан В. С. Естетика. Київ : Знання 2011. 527 с. URL: <https://textbook.com.ua/etika-ta-estetika/1473446665> (дата звернення: 16.08.2023).
9. Муха О. Я. Формування неklasичних категорій естетики для оцінювання сучасного мистецтва. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 2018. № 21. С. 57–60. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/77639018-6f56-4c6b-9254-4c50ca7e845b/content> (дата звернення: 18.12.2024).
10. Павлова О. Трансформація освітніх стратегій у неklasичній естетиці. *Філософія освіти*. Вип. 1 (6). 2007. С. 159–168. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/2516?show=full> (дата звернення: 18.12.2024).
11. Скуратівський В. Л. Екранні мистецтва у соціокультурних процесах ХХ століття. Київ : Київ. молодіжний центр «Поезія», 1997. Ч. 1. 224 с. URL: [https://archive.org/details/Skurativskiyj-ScreenArts-1997/Skurativskiyj%20В.%20Екранні%20мистецтва%20\(1997\)/Скуратівський%20В.%20Екранні%20мистецтва%20ч.1%20\(1997\)/mode/2up](https://archive.org/details/Skurativskiyj-ScreenArts-1997/Skurativskiyj%20В.%20Екранні%20мистецтва%20(1997)/Скуратівський%20В.%20Екранні%20мистецтва%20ч.1%20(1997)/mode/2up) (дата звернення: 18.12.2024).
12. IMDb. Lars von Trier | Producer, Writer, Actor. IMDb. URL: <https://www.imdb.com/name/nm0001885/awards/> (дата звернення: 18.12.2024).
13. IMDb. Quentin Tarantino | Producer, Writer, Actor. IMDb. URL: <https://www.imdb.com/name/nm0000233/> (date of access: 18.12.2024).
14. Sibley F. Aesthetic and Non-Aesthetic. Approach to Aesthetics. 2001. С. 33–51. URL: <https://doi.org/10.1093/0198238991.003.0003> (дата звернення: 18.12.2024).
15. Socrates – his philosophy and dialogical method. The journal of V. N. karazin kharkiv national university, series «the theory of culture and philosophy of science», 2019. № 59. URL: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2019-59-05> (дата звернення: 18.12.2024).

References

1. Andrushchenko T.I. Estetyka: navchalnyi posibnyk dlia pedahohiv. Kyiv. «MP Lesia», 2014. 613 s. URL: <http://www.npu-etestet.com.ua/wp-content/uploads/Posibnik.pdf> (data zvernennia: 18.12.2024).
2. Blikhar V. S. Etyka ta estetyka: navchalno-metodychnyi posibnyk. Lviv: PP «Aral», 2018. 204 s. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/551/1/етика%20та%20естетика%202018.pdf> (data zvernennia: 18.12.2024).
3. Volkov A. Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznastva. Chernivtsi: Zoloti lytavry. 2001. 636 s. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Volkov_Anatolii/Leksykon_zahalnoho_ta_porivnialnoho_literaturoznastva/ (data zvernennia: 18.12.2024).

4. Estetyka. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. URL: <https://esu.com.ua/article-18028> (data zvernennia: 18.12.2024).
5. Kubova y., Ten B. Poetyka Arystotelia. pamiatky estetychnoi dumky. Kyiv. mystetstvo. 1967. 142 s. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle/Poetyka_vyd_1967.pdf.
6. Levchuk L. T., Panchenko V. I., Onishchenko O. I. Estetyka. Kyiv. Tsentr uchbovoi literatury, 2010. 520 s. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Levchuk_Larysa/Estetyka.pdf (data zvernennia: 17.12.2024).
7. Levchuk. L. Katehorii estetyky. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. Kyiv. Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy. Abrys, 2002. 742 s. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011096> (data zvernennia: 18.12.2024).
8. Movchan V. S. Estetyka. Kyiv. Znannia 2011. 527 s. URL: <https://textbook.com.ua/etika-ta-estetika/1473446665> (data zvernennia: 16.08.2023).
9. Mukha O. Ya. Formuvannia neklasychnykh katehorii estetyky dlia otsiniuvannia suchasnoho mystetstva. Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii. 2018. № 21. S. 57–60. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/77639018-6f56-4c6b-9254-4c50ca7e845b/content> (data zvernennia: 18.12.2024).
10. Pavlova O. Transformatsiia osvitnikh stratehii u neklasychnii estetytsi. Filosofiia osvity 1 (6). 2007. 159-168 s. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/2516?show=full> (data zvernennia: 18.12.2024).
11. Skurativskyi V. L. Ekranni mystetstva u sotsiokulturnykh protsesakh KhKh stolittia. Kyiv. Kyivskyi molodizhnyi tsentr Poezii. 1997. Ch. 1. 224 s. URL: [https://archive.org/details/Skurativskyj-ScreenArts-1997/Скुरатівський%20В.%20Екранні%20мистецтва%20\(1997\)/Скुरатівський%20В.%20Екранні%20мистецтва%20ч.1%20\(1997\)/mode/2up](https://archive.org/details/Skurativskyj-ScreenArts-1997/Скुरатівський%20В.%20Екранні%20мистецтва%20(1997)/Скुरатівський%20В.%20Екранні%20мистецтва%20ч.1%20(1997)/mode/2up) (data zvernennia: 18.12.2024).
12. IMDb. Lars von Trier | Producer, Writer, Actor. IMDb. URL: <https://www.imdb.com/name/nm0001885/awards/> (data zvernennia: 18.12.2024).
13. IMDb. Quentin Tarantino | Producer, Writer, Actor. IMDb. URL: <https://www.imdb.com/name/nm0000233/> (date of access: 18.12.2024).
14. Sibley F. Aesthetic and Non-Aesthetic. Approach to Aesthetics. 2001. S. 33–51. URL: <https://doi.org/10.1093/0198238991.003.0003> (data zvernennia: 18.12.2024).
15. Socrates – his philosophy and dialogical method. The journal of V. N. karazin kharkiv national university, series «the theory of culture and philosophy of science». 2019. № 59. URL: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2019-59-05> (data zvernennia: 18.12.2024).

PARACATEGORIES OF NONCLASSICAL AESTHETICS IN AUTHORIAL CINEMA : A PRACTICAL ASPECT

Balatsko Sofiia - Head of socio-cultural projects of the NGO
«Center for Social Development and Initiatives

This article explores the multifaceted nature of aesthetics as a philosophical discipline, its transformation within the framework of the nonclassical approach, and its application in authorial cinema. Particular attention is given to the analysis of paracategories of nonclassical aesthetics, such as harmony-chaos, beautiful-ugly, and sublime-low, which provide new interpretations of the aesthetic experience in contemporary art. Authorial cinema is examined as a unique phenomenon that combines the director's individual artistic vision with philosophical concepts, generating new forms of aesthetic expression. The works of Lars von Trier and Quentin Tarantino are analyzed as examples of how directors reinterpret traditional aesthetic categories, integrating them into complex emotional and sensory narratives. *The research methodology* is based on an interdisciplinary approach, including philosophical analysis, historical-cultural context, and aesthetic critique. The study reveals that nonclassical aesthetics promotes the integration of art into everyday life, breaking traditional boundaries between high and low, comic and tragic, and professional and amateur creativity. The practical significance lies in the applicability of the findings in aesthetics, cultural studies, film studies, and art education. Authorial cinema is presented as an effective tool for exploring the contemporary world, enabling a deeper understanding of cultural, social, and philosophical dimensions through the lens of aesthetic experience.

Key words: aesthetics, authorial cinema, nonclassical aesthetics, paracategories, harmony-chaos, beautiful-ugly, philosophy of art.

UDC: 111.852:791.43

PARACATEGORIES OF NONCLASSICAL AESTHETICS IN AUTHORIAL CINEMA : A PRACTICAL ASPECT

Balatsko Sofiia - Head of socio-cultural projects of the NGO
«Center for Social Development and Initiatives

The Aim of This Research. This research aims to explore the multifaceted nature of aesthetics as a philosophical discipline, focusing on its integration into modern artistic practices and its role in shaping cultural, social, and personal perspectives. Particular attention is given to the transformation of traditional aesthetic categories within the framework of non-classical aesthetics and their application in authorial cinema.

The Results of the Study. The study reveals that non-classical aesthetics, through its dynamic conceptual frameworks such as harmony-chaos and sublime-ordinary, has significantly expanded the understanding of aesthetic

categories. This transformation is vividly demonstrated in the works of auteur filmmakers like Lars von Trier and Quentin Tarantino, who reimagine aesthetic norms to provoke intellectual and emotional engagement.

The Novelty of This Study. The novelty of this study lies in its analysis of the interplay between non-classical aesthetic paradigms and contemporary authorial cinema. It provides a new perspective on how these paradigms not only redefine traditional aesthetic categories but also serve as tools for understanding complex cultural and social phenomena in modern art forms.

The Research Methodology. The study employs an interdisciplinary approach, combining philosophical analysis, comparative cultural studies, and film theory. It integrates textual analysis of films, aesthetic critique, and historical context to examine the influence of non-classical aesthetics on modern artistic expressions.

The Practical Significance of This Study. This research holds practical significance in advancing theoretical discourse in aesthetics and film studies. It offers valuable insights for educators, cultural theorists, and filmmakers by highlighting the role of aesthetic categories in interpreting and creating contemporary art. Moreover, it provides a framework for analyzing modern cinematic works as complex reflections of cultural and philosophical dynamics.

Key words: aesthetics, authorial cinema, nonclassical aesthetics, paracategories, harmony-chaos, beautiful-ugly, philosophy of art.

Надійшла до редакції 1.12.2024 р.

УДК 008:17.022.1/.025.1]:316.653

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ПОНЯТТЯ : МОРАЛЬНИЙ АВТОРИТЕТ ЯК ІМІДЖЕВОЇ КАТЕГОРІЇ В СУЧАСНІЙ СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ

Валентина Дячук – кандидат культурології, доцент

кафедри артменеджменту та івент-технологій,

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ

<http://orcid.org/0000-0003-1638-3192>

<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.925>

vdiachuk@dakkkim.edu.ua

Мета дослідження – встановлення концептуальних меж поняття моральний авторитет в іміджевій структурі. Зрозуміти як формується оціночне судження і як людина отримує знання, якими є критерії їхньої істинності, а також які процеси стоять за пізнанням інструменту відображення і трансформації суспільного сприйняття. *Методологія дослідження* ґрунтується на міждисциплінарному підході, який поєднує культурологічний, філософський, соціологічний, психологічний, політологічний аналіз. Для досягнення мети використовували такі теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження. *Наукова новизна* полягає у розгляді епістемологічного статусу – на відміну від гносеології, яка більшою мірою стосується теоретичного осмислення знання, епістемологія прагне до аналізу його змісту і функцій у конкретних практиках. Розкрито вплив «морального авторитету» в контексті культурології та іміджології що дає змогу глибше зрозуміти як формується та змінюється це поняття в різних культурних контекстах, а також встановити які соціальні умови і психосоматичні суспільні стани впливають на створення та підтримку позитивного іміджу морального авторитету, який беззаперечно впливає на суспільну думку.

Ключові слова: моральний авторитет, імідж, система цінностей, соціальний авторитет, культурні коди, довіра.

Актуальність теми дослідження. Поняття морального авторитету є надзвичайно актуальним у сучасному світі, в якому довіра до інституцій та лідерів часто піддається критиці і сумніву. Тому важливий комплексний підхід спільного вивчення культурології та іміджології, що дозволяє розглянути феномен морального авторитету з різних сторін: як культурного конструкту, соціального явища та інструменту впливу. Розуміння механізмів формування та підтримки морального авторитету може бути корисним для політиків, громадських діячів, маркетологів й інших фахівців, що прагнуть створити позитивний імідж.

Виклад основного матеріалу: Коли говоримо про знання в контексті культури, маємо на увазі не лише факти і цифри, а й цінності, уявлення, символи, що формують світогляд певної спільноти. Як епістемологія проникає в культурологію: Епістемологічні принципи допомагають зрозуміти, як отримуємо знання про культуру, які методи дослідження є найбільш надійними, як можемо інтерпретувати культурні феномени. Культурні відмінності в пізнанні пов'язані з різними способами пізнання світу. Епістемологія допомагає зрозуміти як ці відмінності впливають на те, як люди сприймають реальність і будують свої знання. *Соціальний конструктивізм знання:* Епістемологія підкреслює, що знання не є чимось об'єктивним і абсолютним, а формується в соціальних контекстах [25]. Це особливо важливо для соціальної практики, що вивчає як культурні цінності та норми впливають